ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор з наукової роботи
та інноваційної діяльності
Національного університету біоресурсів
і природокористування України,
доктор сільськогосподарських наук,
професор
_____ Оксана ТОНХА
«_____» _____ 2025 р.

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів докторської дисертації доцента кафедри менеджменту імені професора Й. С. Завадського Національного університету біоресурсів і природокористування України, кандидата економічних наук, доцента **ВАКУЛЕНКА Віталія Леонідовича** на тему: **«Регулювання аграрного ринку в умовах забезпечення продовольчої безпеки України»**, поданої на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук з наукової спеціальності 08.00.08 «Економіка та управління національним господарством»

Призначені рішенням Вченої ради Національного університету біоресурсів і природокористування України (протокол № 8 від 27 лютого 2025 року) рецензенти, а саме: **ВДОВЕНКО Наталія Михайлівна**, завідувач кафедри глобальної економіки, доктор економічних наук, професор; **МІРЗОЄВА Тетяна Володимирівна**, професор кафедри економіки, доктор економічних наук, професор; **ТАЛАВИРЯ Микола Петрович**, завідувач кафедри економічної теорії, доктор економічних наук, професор, розглянувши докторську дисертацію ВАКУЛЕНКА Віталія Леонідовича на тему: «Регулювання аграрного ринку в умовах забезпечення продовольчої безпеки України» (тему дисертації затверджено (протокол № 8 від 27 лютого 2025 року) рішенням Вченої ради Національного університету біоресурсів і природокористування України), наукові публікації, в яких висвітлено основні наукові результати, а також за результатами фахового семінару наукової ради економічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України від 14 травня 2025 року (протокол № 6), ухвалили:

1. Актуальність теми дослідження. У надзвичайно складних умовах сьогодення Україна, як економічно значущий суб'єкт світового агропродовольчого ринку, відіграє важливу роль у забезпеченні світової продовольчої безпеки. Обсяги виробництва сільськогосподарської продукції та її експорт є важливим чинником впливу України на продовольчу безпеку світу, а це, в свою чергу, зумовлює необхідність і надалі приділяти важливу увагу формуванню ефективної аграрної політики в аграрному секторі. Як показує історичний досвід, особливо у період воєнного стану, серед пріоритетних завдань аграрної політики держави слід виокремити регуляторні заходи з підтримки національних товаровиробників, а як наслідок, збалансоване за попитом і пропозицією функціонування внутрішнього продовольчого ринку України. Метою аграрної політики є гарантування фізичної та економічної доступності харчових продуктів для населення країни через механізми ринкового та державного регулювання. Також ставиться ціль забезпечення високих стандартів якості та безпечності агропродовольчої продукції відповідно до міжнародних норм і регламентів. Посилення експортного аграрного потенціалу як драйвера нинішнього та післявоєнного відновлення національної економіки та її інтеграції у глобальні торговельні ланцюги доданої вартості також є однією з найбільш важливих цілей аграрної політики України. Сукупність вищенаведених та інших чинників обґрунтовує наукову та практичну значущість дисертаційного дослідження, спрямованого на розроблення засад стійкого розвитку продовольчої системи України в умовах сучасних викликів і загроз. Саме тому, обрана тема дисертації є надзвичайно важливою, адже її зміст визначає економічну

рівновагу, соціальну стабільність та політичний імідж і авторитет нашої держави на континенті та у світі.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до пріоритетних напрямів наукових досліджень кафедри глобальної економіки економічного факультету у сфері регулювання аграрного ринку та формування стійкої системи продовольчої безпеки України.

3. Особистий внесок здобувача в одержанні наукових результатів полягає у глибокому аналізі українських та іноземних наукових інформаційних джерел та наукових досліджень; формулюванні мети та завдань дослідження; підборі фундаментальних та прикладних методів проведення наукових досліджень; виборі методів обробки статистичного та фактологічного матеріалу; узагальненні та систематизації результатів власних досліджень; формулюванні висновків та рекомендацій щодо досягнення цілей та реалізації заходів регулювання аграрного ринку на національному рівні, для чого необхідно удосконалити системний підхід державного регулювання у соціально-економічному аспекті з метою досягнення продовольчої безпеки.

Здобувачем особисто розкрито сутнісні характеристики об'єкту та предмету дослідження, проаналізовано основні тенденції розвитку Спільної аграрної політики ЄС як базової платформи для євроінтеграційних процесів України, а також розроблено нові методологічні підходи до механізмів саморегулювання аграрного ринку в умовах воєнного стану.

Наведені у дисертації науково-теоретичні положення та практичні рекомендації, висновки і пропозиції належать особисто здобувачеві та є його науковим доробком і фактичним внеском у теорію та методологію регулювання аграрного ринку в умовах продовольчої безпеки. Деякі результати одержано у співпраці з іншими науковцями, про що свідчать спільні наукові публікації та посилання в тексті дисертації.

4. Ступінь використання у дисертації матеріалів і висновків кандидатської дисертації здобувача. У докторській дисертації кандидата економічних наук, доцента В. Л. Вакуленка відсутні матеріали його кандидатської дисертації.

5. Ступінь достовірності результатів проведених досліджень, висновків та рекомендацій, що викладені у дисертації. Науково-теоретичні положення і практичні рекомендації та висновки дисертації є аналітично та науково обґрунтованими, достовірними, аргументованими та статистично обробленими.

6. Наукова новизна одержаних результатів дослідження. Вперше запропоновано обґрунтування заходів та інструментів регулювання аграрного ринку в умовах воєнного стану, що дало можливість оцінити механізми формування продовольчої безпеки, є підставою для системної оцінки фізичної та економічної доступності населення України до харчових продуктів з урахуванням регіональної специфіки, соціально-економічних диспропорцій та загроз, спричинених воєнними діями; обґрунтовано взаємозв'язок між рівнем прожиткового мінімуму, мінімальною та середньою заробітними платами, а також одночасним зростанням вартості продовольчого кошика в умовах воєнного стану, що дозволило визначити структурні диспропорції у системі соціально-економічного забезпечення та сформулювати рекомендації щодо удосконалення механізмів державної підтримки забезпечення продовольчої безпеки.

Удосконалено існуючий сьогодні інституційний інструментарій державного регулювання аграрного сектору, що спрямовано на підвищення ефективності аграрного виробництва, запропоновано розширення повноважень Державного аграрного реєстру на основі блокчейн технологій, котрий поєднуватиме всі ключові елементи аграрного ринку (виробників, споживачів, державні органи, фінансові установи, логістичні компанії, наукові установи та міжнародних партнерів) та будуватиметься на основі штучного інтелекту

та Інтернету речей (IoT); методичні підходи до регулювання економічної доступності та саморегулювання аграрного ринку в умовах воєнного стану, що, на відміну від існуючих, включає в себе логістичні ризики, а саме знищення транспортної інфраструктури, блокування або ускладнення експорту, дефіцит пального та високі транспортні витрати, зміна напрямів торгових потоків, ризики складського зберігання, а також воєнні ризики (окупація або бойові дії в аграрних регіонах, замінування та руйнування земель, дефіцит трудових ресурсів (мобілізація), руйнування виробничих потужностей) та фінансові ризики (обмежений доступ до кредитних ресурсів, зростання вартості виробництва, зниження платоспроможності споживачів, дефіцит іноземних інвестицій, ризики неплатежів та дефолтів контрагентів), що дає можливість більш ефективно планувати запровадження регулюючих інструментів; систему управління запасами продовольчих товарів, що викликана новими надзвичайними функціями та особливостями умов воєнного стану, на відміну від існуючої, включає в себе формування місцевих продовольчих резервів, відповідно до законодавчих норм та з урахуванням специфіки кожної громади, використання ними програмного забезпечення з метою автоматизації якісного планування, оновлення та прогнозування в режимі реального часу, а запропоновані методи управління продовольчими запасами забезпечать стійкість до викликів війни та сприятимуть ефективному реагуванню на зміни ситуації, тим самим підвищуючи загальний рівень продовольчої безпеки.

Набули подальшого розвитку теоретичні положення щодо уточнення змісту регулювання аграрного ринку з метою забезпечення продовольчої безпеки в період воєнного стану, на базі всебічного аналізу трактувань, пов’язаних із продовольчою безпекою, запропоновано поняття «продовольчої безпеки в умовах воєнного стану», що, на відміну від існуючих, більш повно відображає такі реалії сьогодення, як необхідність боротьби з голодом, зменшення соціальної нерівності, подолання бідності і наслідків війни; основні концептуальні засади нової парадигми продовольчої безпеки в умовах воєнного стану (за принципами зростання важливості) з метою побудови системи забезпечення продовольчої безпеки в умовах зростаючих загроз, що, на відміну від існуючих поглядів, акцентують увагу на важливості самозабезпечення (мінімізація ризиків, пов’язаних із блокуванням постачань), імпортозаміщення, а також посиленні державної підтримки забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану; положення щодо переліку ключових індикаторів продовольчої безпеки та зміни їх рівня запропоновано доповнити «індикатором стійкості органічного аграрного виробництва», за допомогою якого оцінюватиметься здатність сільськогосподарських підприємств, що займаються органічним виробництвом, підтримувати довгострокову ефективність і сталість у виробництві та при цьому враховувати екологічні, економічні, соціальні аспекти; на відміну від існуючих, даний індикатор має на меті вимірювати, наскільки органічне виробництво здатне адаптуватися до змінних умов навколишнього середовища, підтримувати біорізноманіття, знижувати негативний вплив на екосистеми та забезпечувати економічну вигоду при дотриманні соціальної відповідальності, що в підсумку позитивно вплине на добробут товаровиробників, споживачів і держави; практичні підходи з удосконалення санітарного та фітосанітарного контролю, зокрема, обґрунтовано економічну доцільність створення мобільних лабораторій для забезпечення можливості оперативної перевірки безпечності харчових продуктів і виявлення потенційних загроз для здоров’я населення в постраждалих регіонах (у зонах бойових дій і на деокупованих територіях), що в цілому сприятиме підвищенню рівня продовольчої безпеки.

7. Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в тому, що теоретичні положення, висновки та рекомендації, розроблені автором та запропоновані в дисертації, можуть бути використані у законотворчій діяльності – для реформування чинного законодавства України, у зв’язку з необхідністю удосконалення нормативно-правового та організаційного забезпечення функціонування аграрного сектору, зокрема в аспектах продовольчої безпеки, логістики та державної підтримки сільськогосподарських виробників; науково-дослідній роботі – для проведення наукових досліджень з метою наукового обґрунтування й забезпечення процесу формування ефективної стратегії розвитку

аграрного сектору, підвищення його стійкості в умовах економічних і соціальних викликів; освітньому процесі – під час викладання навчальних дисциплін, пов'язаних з економікою аграрного сектору, продовольчою безпекою, державним регулюванням економіки та стратегіями сталого розвитку, а також підготовки методичних рекомендацій для студентів і викладачів з питань аналізу сучасних тенденцій та інструментів державної підтримки агропромислового комплексу.

Висновки і пропозиції щодо практичного впровадження й науково-теоретичного обґрунтування заходів удосконалення процесів управління та регулювання в аграрному секторі, спрямовані на підвищення ефективності управлінських рішень в аграрному секторі, можуть бути використані безпосередньо у практиці, зокрема через адаптацію методик оптимізації використання ресурсів, аналізу економічної ефективності аграрного виробництва, прогнозування ринкових тенденцій, а також розроблення стратегій сталого розвитку та інноваційних підходів до організації діяльності сільськогосподарських підприємств.

Практичні рекомендації щодо впровадження запропонованих заходів було враховано й використано Міністерством аграрної політики та продовольства України (довідка про впровадження № 21-2040-09/9033 від 18.04.2025 р.); Асоціацією «Український клуб аграрного бізнесу» (довідка № 411 від 15.04.2025 р.); економічним факультетом Національного університету біоресурсів і природокористування України для освітнього ступеня «Магістр», освітньо-професійної програми «Міжнародна економіка», навчальної дисципліни «Міжнародна торговельна політика ЄС», обґрунтовано та використано аналіз особливостей Спільної аграрної політики на період до 2030 року як генезису цільового орієнтиру для України на шляху до Євроінтеграції. Також пропозиції реалізовано при викладанні дисципліни «Економіка галузевих ринків» в частині аналізу стратегічних напрямів держаного регулювання аграрного ринку зерна в умовах складної логістики і забезпечення продовольчої безпеки України з урахуванням особливостей воєнного стану; для освітнього ступеня «Бакалавр», освітньо-професійної програми «Міжнародна економіка», навчальної дисципліни «Кон'юнктура світових аграрних ринків» до теми 2 «Методичний інструмент дослідження кон'юнктури ринку» та теми 6 «Кон'юнктура аграрних ринків країн-членів ЄС» використовується аналіз теоретичних та методологічних аспектів взаємодії попиту та пропозиції на аграрному ринку.

8. Обізнаність здобувача з результатами наукових досліджень інших вчених за обраною тематикою. Здобувачем у процесі написання дисертації опрацьовано 474 джерела літератури інших вчених, таких як: В. Андрійчук, О. Березін, О. Бородіна, І. Буздалов, І. Буряк, С. Васильчак, І. Височин, В. Власов, П. Гайдуцький, В. Галушко, В. Геєць, П. Гайдуцький, М. Гладій, О. Гудзинський, Р. Гумеров, А. Григорук, І. Демідов, О. Дем'янюк, Ю. Дзюрах, М. Дем'яненко, А. Діброва, Й. Завадський, А. Зінченко, В. Зимовець, М. Калінчик, Б. Кваснюк, Л. Катан, С. Кваша, В. Кравченко, М. Кропивко, Ю. Лупенко, П. Мартишев, Ю. Маєвський, С. Мельник, І. Михасюк, Л. Молдаван, Н. Палапа, Н. Патика, М. Пугачов, В. Лагодієнко, М. Сичевський, О. Скидан, І. Ушачова, О. Ходаківська, М. Чорна, А. Юзефович, В. Юрчишин, В. Франчук, Л. Шинкарук, О. Шпикуляк, Н. Шупрудько, Т. Яворська, S. Abd-Elmabod, P. Abrantes, A. Abu Hatab, F. Accatino, A. Alpha, M. Anaya-Romero, A. Asnarulkhadi, T. Avermaete, P. Baker, D. Barling, T. Ben-Ari, A. Bella, S. Bila, C. E. Blake, J. Bogard, M. E. Brown, G. Brunori, P. Caron, E. Cassidy, M. Cavinato, K. Chew, S. Chia, E. Chirwa, J. Coates, M. Cooper, B. Daviron, T. Dawson, A. De Raymond, J. Domingues, V. D'Agostino, M. ElQadi, J. Escobar-Alegria, J. Fanzo, J. Foley, D. Freire, E. Frongillo, J. Gerber, K. Giller, C. Godde, M. Gopinath, L. Jones, A. Jordán, C. Hal, B. Hawkins, M. Kuiper, T. Lang, C. Lagerkvist, J. Lernoud, J. Macdiarmid, R. Matthews, S. Maxwell, T. Nesme, M. Niles, S. Nomanbhay, S. Norhasmah, D. Poudel, G. Pavela, P. Pereira, A. J. Phillips, C. Rigolot, B. Riley, J. Rocha, P. Show F. Stanford, J. Staatz, Sh. Sundberg, L. Shutes, P. Smith, E. Stehfest, G. Tétart, H. Valin, H. Van Meijl, J. H. Yen, K. Waha, H. Walls, L. Weingärtner, P. West, H. Willer, M. Zalilah та ін. За темою дисертації

В. Л. Вакуленко має достатню обізнаність з результатами наукових досліджень українських та іноземних вчених.

9. Повнота викладення матеріалів дисертації в опублікованих наукових працях. Основні положення дисертації опубліковано в 63 наукових працях, з яких 5 статей у періодичних наукових виданнях, включених до категорії «А» Переліку наукових фахових видань України та/або в закордонних виданнях, проіндексованих у базах даних Web of Science Core Collection та/або Scopus, 31 стаття у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України, 6 статей у наукових виданнях інших держав, 7 статей в інших наукових виданнях, 14 тез наукових доповідей.

Статті у періодичних наукових виданнях,
включених до категорії «А» Переліку наукових фахових видань України
та/або у закордонних виданнях, проіндексованих у базах даних
Web of Science Core Collection та/або Scopus

1. Kruk O., Ugnivenko A., Antoniuk T., Kolisnyk O., Nosevych D., Tolok S., **Vakulenko V.** Quality of bull beef of the Ukrainian black and white dairy breed in dependence on the development of subcutaneous adipose tissue. Slovak Journal of Food Sciences. 2023. Vol. 17. P. 997–1008. *(Здобувачем проведено кількісні характеристики яловичини для підвищення конкурентоспроможності вітчизняного м'ясного виробництва на європейському ринку на шляху інтеграції України до ЄС)*.

2. Kvasha S., Andrei P., Mancini M., **Vakulenko V.** Food security in Ukraine today's conditions. International Journal of Food Sciences and Nutrition. 2024. Vol. 75 (6). P. 622–636. *(Здобувачем запропоновано аналіз рівня продовольчої безпеки та динаміку калорійності харчування населення України в умовах воєнного стану)*.

3. Kvasha S., Pavlenko O., **Vakulenko V.**, Moroz M., Liu X. Diet of Ukrainian citizens as a component of food security in the conditions of the martial law. Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal. 2024. Vol. 10 (1). P. 228–259. *(Здобувачем запропоновано закономірності забезпечення раціону громадян України основними видами продовольчих товарів в умовах воєнного стану)*.

4. Baidala V., Butenko V., Yastrebov P., **Vakulenko V.**, Liu X. Assessing the level of organic farming development in the European countries. Environmental Economics. 2024. Vol. 15 (1). P. 2–15. *(Здобувачем запропоновано аналіз рівня розвитку органічного сільського господарства в європейських країнах)*.

5. Kvasha S., Pavlenko O., **Vakulenko V.** Organizational and economic support for food security in the context of extraordinary challenges. Baltic Journal of Economic Studies. 2024. Vol. 10 (2). P. 123–133. *(Здобувачем запропоновано наукові підходи щодо забезпечення організаційно-економічних основ функціонування аграрного ринку України в умовах воєнного стану)*.

Статті у наукових виданнях,
включених до Переліку наукових фахових видань України

6. **Вакуленко В. Л.**, Мялковський В. А. Управління змінними витратами аграрного підприємства. Бізнес навігатор. 2022. № 2 (69). С. 72–75. *(Здобувачем обґрунтовано ефективність і доцільність управління підприємством з використанням методу змінних витрат, досліджено поведінку витрат на виробничому підприємстві, проаналізовано прямі витрати сільськогосподарських підприємств)*.

7. **Вакуленко В. Л.**, Мялковський В. А. Зарубіжний досвід управління витратами сільськогосподарських підприємств в умовах російсько-української війни. Бізнес навігатор. 2022. № 3 (70). С. 38–46. *(Здобувачем проаналізовано систему та функції управління витратами сільськогосподарських підприємств, запропоновано вдосконалену модель процесу управління витратами сільськогосподарських підприємств в умовах російсько-української війни)*.

8. Вакуленко В. Л. Шляхи підвищення економічної ефективності інтенсифікації виробництва продукції рослинництва повоєнного часу. Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». 2022. № 24. С. 25–30.

9. Вакуленко В. Л. Інтенсифікація виробництва продукції рослинництва в умовах воєнного стану. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2022. № 2 (35). С. 20–30.

10. Вакуленко В. Л. Інтенсифікація як складова економічної ефективності виробництва зернових культур в умовах повоєнного періоду. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2022. № 4 (37). С. 15–22.

11. Кваша С. М., Павленко О. М., **Вакуленко В. Л.** Нові виклики нормативно-правового забезпечення вступу України до Європейського Союзу. Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». 2023. № 27. С. 29–33. *(Здобувачем проаналізовано сучасні виклики нормативно-правового забезпечення вступу України до Європейського Союзу)*.

12. **Вакуленко В. Л.**, Мялковський В. А., Сяовей Л. Організація системи інформаційного забезпечення управління витратами сільськогосподарських підприємств. Економіка та суспільство. 2023. № 57. *(Здобувачем проаналізовано особливості та переваги інформатизації у сучасному сільському господарстві, визначено основні проблеми, що перешкоджають впровадженню інформаційних технологій аграрними підприємствами)*.

13. Кваша С. М., Павленко О. М., **Вакуленко В. Л.** Стан виробництва та споживання харчових продуктів в Україні в умовах сьогодення. Економіка та суспільство. 2023. № 58. *(Здобувачем проаналізовано динаміку виробництва окремих видів продукції, а також загальну динаміку за період 2017–2022 рр., охарактеризовано стан виробництва продукції рослинництва та визначено основні чинники впливу)*.

14. Кваша С. М., **Вакуленко В. Л.** Теоретичні основи продовольчої безпеки в умовах сьогодення. Вісник Херсонського національного технічного університету. 2023. № 4 (87). С. 419–428. *(Здобувачем аналізовано теоретичні основи продовольчої безпеки та особливості її регулювання згідно з Глобальними цілями ООН, а також визначено їх вплив на забезпечення продовольчої безпеки світу)*.

15. Кваша С. М., **Вакуленко В. Л.** Спільна аграрна політика Європейського Союзу: досвід та перспективи для України. Науковий економічний журнал «Інтелект-XXI». 2023. № 4. С. 9–13. *(Здобувачем проведено аналіз основних особливостей Спільної аграрної політики ЄС, визначено особливості історичного розвитку та етапи її еволюції)*.

16. **Вакуленко В. Л.**, Сметан Д. С. Управління виробничими процесами сільськогосподарських підприємств з використанням блокчейн технологій в умовах забезпечення продовольчої безпеки. Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут. 2023. № 27. С. 52–56. *(Здобувачем визначено важливість блокчейн децентралізованої бази даних при зборі інформації під час постачання харчових продуктів, уточнено основні характеристики)*.

17. Кваша С. М., Павленко О. М., **Вакуленко В. Л.** Food Security Areas. Економіка розвитку систем. 2023. № 5 (2). С. 49–53. *(Здобувачем проведено аналіз напрямів забезпечення продовольчої безпеки України, а також особливості державної політики Японії та США у сфері продовольчої безпеки)*.

18. Вакуленко В. Л. Теоретичні засади бухгалтерського обліку зовнішньоекономічної діяльності підприємств в умовах воєнного стану. Цифрова економіка та економічна безпека. 2024. № 5 (14). С. 276–283.

19. Кваша С. М., Павленко О. М., **Вакуленко В. Л.** Розвиток зовнішньоекономічної діяльності аграрного сектору економіки України в умовах воєнного стану. Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Економічні науки. 2024. № 2 (74). С. 40–45. *(Здобувачем проаналізовано обсяги виробництва сільськогосподарської продукції в умовах воєнного стану)*.

20. Кваша С. М., Павленко О. М., **Вакуленко В. Л.** Базові цілі спільної аграрної політики європейських країн та еволюція розвитку ПВЗВТ Україна – ЄС. Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Економічні науки. 2024. Вип. 3 (75). С. 129–133. *(Здобувачем проаналізовано ключові аспекти Спільної аграрної політики*

Європейського Союзу, її структуру та особливості, базові цілі та роль у формуванні аграрної політики ЄС).

21. **Вакуленко В. Л.**, Сметан Д. С., Юнтао Л. Методологічні засади оцінювання процесу управління виробничими процесами сільськогосподарських підприємств в умовах воєнного стану. Управління змінами та інновації. 2024. № 10. С. 66–70. *(Здобувачем проаналізовано вплив воєнного стану на управління виробничими процесами в аграрному секторі та запропоновано створення комплексної системи оцінювання ефективності управління виробничими процесами, яка враховує специфіку воєнного стану)*.

22. **Вакуленко В. Л.**, Мялковський В. А., Лю Ю. Спеціалізація виробництва як фактор формування ефективного управління витратами галузі рослинництва в умовах сьогодення. Трансформаційна економіка. 2024. № 2 (07). С. 13–16. *(Здобувачем проаналізовано технічні, організаційні, економічні та суб'єктивні фактори, які впливають на ефективність управління витратами в межах підприємства)*.

23. **Вакуленко В. Л.**, Мялковський В. А., Лю Ю. Оптимізація витрат виробництва продукції рослинництва на прифронтових територіях. Збірник наукових праць Державного податкового університету. 2024. № 1. С. 3–7. *(Здобувачем проаналізовано вплив воєнного стану на виробництво продукції рослинництва, уточнено поняття управління витратами)*.

24. Кваша С. М., Павленко О. М., **Вакуленко В. Л.**, Мороз М. А. Особливості формування міжнародних економічних відносин в умовах воєнного стану. Сталий розвиток економіки. 2024. № 2 (49). С. 218–222. *(Здобувачем проаналізовано базові концепції міжнародних економічних відносин, підкреслюючи динамічність та залежність від глобальних подій)*.

25. **Вакуленко В. Л.**, Мялковський В. А., Юнтао Л. Шляхи підвищення ефективності управління витратами виробництва продукції рослинництва в умовах воєнного стану. Підприємництво і торгівля. 2024. № 40. С. 14–19. *(Здобувачем проаналізовано запровадження систем інформаційного забезпечення управління витратами, що включає використання спеціалізованих програмних пакетів для автоматизації процесів управлінського обліку та аналізу витрат)*.

26. Кваша С. М., **Вакуленко В. Л.**, Павленко О. М., Юнтао Л. Ретроспективний аналіз споживчого кошика населення та зміни в споживанні продуктів харчування населенням України. Економічний простір. 2024. № 190. С. 330–334. *(Здобувачем запропоновано еволюцію структури споживчого кошика та динаміку споживання основних продуктів харчування населенням України у контексті соціально-економічних змін)*.

27. Кваша С. М., Павленко О. М., **Вакуленко В. Л.**, Мороз М. А. Особливості диференціації вартості харчування за соціальними групами населення в нинішніх умовах. Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка. 2024. № 19. С. 62–68. *(Здобувачем проаналізовано теоретичні основи індикаторів продовольчої безпеки та їх методологію розрахунку, визначено динаміку співвідношення між рівнем витрат різних і протилежних за рівнем доходів соціальних груп)*.

28. Кваша С. М., Павленко О. М., **Вакуленко В. Л.**, Мороз М. А. Аналіз доступності запасів зерна у державних ресурсах України як індикатора продовольчої безпеки. Економічний простір. 2024. № 189. С. 344–348. *(Здобувачем проаналізовано динаміку основних показників доступності запасів зерна в державних ресурсах України, що було здійснено на основі наявних статистичних даних)*.

29. Кваша С. М., Павленко О. М., **Вакуленко В. Л.** Продовольча незалежність України за окремими товарними групами споживання в умовах сьогодення. Економіка та суспільство. 2024. № 60. *(Здобувачем проаналізовано значення показника продовольчої незалежності України за окремими категоріями продовольчих товарів у попередні роки згідно з дослідженнями українських науковців)*.

30. Кваша С. М., Павленко О. М., **Вакуленко В. Л.** Наукові засади розвитку зовнішньоекономічної діяльності в контексті міжнародних відносин України в умовах воєнного стану. Економіка та суспільство. 2024. № 61. *(Здобувачем визначено основні особливості зовнішньоекономічної діяльності держави з теоретичної точки зору та актуальний стан зовнішньоекономічної діяльності України під час війни)*.

31. Кваша С. М., **Вакуленко В. Л.**, Мороз М. А. Забезпечення добової енергетичної цінності раціону людини як індикатора продовольчої безпеки громадян України в умовах воєнного стану. Цифрова економіка та економічна безпека. 2024. № 1 (10). С. 74–79. *(Здобувачем проведено детальний аналіз сучасних тенденцій зміни значень показників добової енергетичної цінності раціону людини в Україні)*.

32. Кваша С. М., Павленко О. М., **Вакуленко В. Л.** Стратегічні пріоритети розвитку ЗЕД аграрної галузі України. Науковий вісник Ужгородського національного університету: серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2024. № 51. С. 45–49. *(Здобувачем встановлено основні стратегічні пріоритети зовнішньоекономічної діяльності аграрної галузі України та встановлено їх значення для розвитку сільського господарства в Україні в умовах повномасштабної війни)*.

33. Кваша С. М., Павленко О. М., **Вакуленко В. Л.** Державне регулювання розвитку експорту-імпорту в нинішніх умовах воєнного стану. Науковий погляд: економіка та управління. 2024. № 3 (87). С. 17–21. *(Здобувачем проаналізовано загальні особливості державного регулювання експорту та імпорту в Україні до початку повномасштабної війни в цілому та в умовах воєнного стану)*.

34. **Вакуленко В. Л.**, Лю Ю., Лю С. Автоматизація процесів управління витратами у сільському господарстві: синергія інформаційного забезпечення і виробничих потреб. Цифрова економіка та економічна безпека. 2024. № 6 (15). С. 114–118. *(Здобувачем обґрунтовано сучасний стан автоматизації процесів управління витратами у сільському господарстві у контексті інформаційного забезпечення та виробничих потреб)*.

35. Кваша С. М., Павленко О. М., **Вакуленко В. Л.** Конкурентоспроможність української аграрної продукції на зовнішніх ринках. Економіка та суспільство. 2024. № 68. *(Здобувачем обґрунтовано сучасний стан конкурентоспроможності української аграрної продукції на зовнішніх ринках в умовах воєнного стану)*.

36. **Вакуленко В. Л.**, Юнтао Л., Сметан Д. С. Аналіз рівня цифровізації сільськогосподарських підприємств України у період воєнного стану. Економіка та суспільство. 2024. № 69. *(Здобувачем проведено аналіз рівня цифровізації сільськогосподарських підприємств України у період воєнного стану)*.

Статті у наукових виданнях інших держав

37. Nidzelska T., **Vakulenko V.** Methodological Principles of Clustering in Agricultural Sector of Ukraine. Edukacja-Technika-Informatyka. 2018. Vol. 9 (2). P. 213–219. *(Здобувачем визначено теоретичні основи кластеризації, розглянуто перспективи впровадження кластерного підходу в аграрному секторі України з урахуванням міжнародного досвіду та особливостей національної економіки)*.

38. **Vakulenko V.**, Liu X. Formation of information support system for the management of agricultural enterprises. Economics & Education. 2022. Vol. 7 (3). P. 6–11. *(Здобувачем обґрунтовано підходи до формування системи інформаційного забезпечення управління сільськогосподарськими підприємствами, проаналізовано сучасні виклики аграрного виробництва)*.

39. Kvasha S., **Vakulenko V.** Theory of agricultural market regulation in the context of food security. Economics & Education. 2023. Vol. 8 (4). P. 34–38. *(Здобувачем досліджено теоретичні засади регулювання аграрного ринку в контексті забезпечення продовольчої безпеки на регіональному та глобальному рівнях, проаналізовано особливості функціонування аграрного ринку)*.

40. **Vakulenko V.**, Xiaowei L. Trends in the development of the system of information support for agricultural production in the conditions of guaranteeing food security. International Science Journal of Engineering & Agriculture. 2023. Vol. 2 (6). P. 23–30. *(Здобувачем досліджено сучасні тенденції розвитку системи інформаційного забезпечення сільськогосподарського виробництва в контексті забезпечення продовольчої безпеки)*.

41. Ljudvenko D., Khomovyi S., Tomilova-Yaremchuk N., Khomovyi M., **Vakulenko V.** Management accounting tools transformation for the needs of enterprise managers under martial law in Ukraine. Scientific Journal of Polonia University. 2023. Vol. 59 (4). P. 164–175.

(Здобувачем проаналізовано вплив кризових процесів на економіку, що визначають необхідність адаптації управлінського обліку до нових умов, досліджено трансформацію інструментів управлінського обліку в умовах воєнного стану).

42. Kvasha S., **Vakulenko V.**, Vyshnivska B. Unmanned aerial vehicle market conditions and it's practical use in the agricultural sector of the economy. Three Seas Economic Journal. 2024. Vol. 5 (2). P. 14–22. *(Здобувачем досліджено переваги та недоліки доставки харчових продуктів за допомогою БПЛА з точки зору економічної ефективності, безпеки під час транспортування та визначено напрями подальших досліджень для підвищення надійності таких систем)*.

Статті в інших наукових виданнях

43. Вакуленко В. Л. Особливості ринку землі сільськогосподарського призначення в умовах сьогодення. Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. 2018. Вип. 4. С. 34–41.

44. Вакуленко В. Особливості впливу державної політики на розвиток аграрного сектору економіки. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: «Міжнародні економічні відносини та світове господарство». 2018. Вип. 21. Ч. 1. С. 35–37.

45. **Вакуленко В.**, Сяовей Л., Мялковський В. Розвиток інноваційної інформаційно-комунікаційної системи сільськогосподарського виробництва Китаю та України. Економіка і управління бізнесом. 2023. Вип. 4 (14). С. 69–83. *(Здобувачем досліджено розвиток інновацій інформаційно-комунікаційної системи сільськогосподарського виробництва Китаю та України)*.

46. Братінова М. В., **Вакуленко В. Л.** Особливості зміни вартості земельних ділянок в умовах забезпечення продовольчої безпеки України. Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. 2023. Вип. 4. С. 79–88. *(Здобувачем досліджено особливості зміни вартості земельних ділянок в умовах забезпечення продовольчої безпеки України)*.

47. **Вакуленко В.**, Сяовей Л. Особливості інформаційно-комунікаційних технологій сільськогосподарських підприємств Китаю. Економічний простір. 2024. Вип. 189. С. 333–336. *(Здобувачем досліджено інформаційно-комунікаційні технології сільськогосподарських підприємств Китаю)*.

48. **Вакуленко В.**, Сяовей Л. Використання системи інформаційного забезпечення в управлінні діяльністю сільськогосподарських підприємств Китаю. Сталий розвиток економіки. 2024. Вип. 1 (48). С. 165–169. *(Здобувачем досліджено використання системи інформаційного забезпечення в управлінні сільськогосподарських підприємств Китаю)*.

49. **Вакуленко В.**, Сяовей Л. Тенденції розвитку інформаційного забезпечення сільськогосподарських підприємств України та Китаю. Інфраструктура ринку. 2024. Вип. 76. С. 92–96. *(Здобувачем досліджено тенденції розвитку інформаційного забезпечення сільськогосподарських підприємств України та Китаю)*.

Тези наукових доповідей

50. Братінова М. В., **Вакуленко В. Л.** Особливості розвитку земельного ринку та його вплив на продовольчу безпеку. Формування сталого землекористування: проблеми та перспективи: IV Міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, 16–17 листопада 2023 року: тези доповіді. Київ, 2023. С. 130–133. *(Здобувачем проведено аналіз впливу розвитку земельного ринку на продовольчу безпеку України)*.

51. **Вакуленко В. Л.**, Сметан Д. С. Управління виробничими процесами сільськогосподарських підприємств з використанням блокчейн технологій в умовах забезпечення продовольчої безпеки. Формування сталого землекористування: проблеми та перспективи: IV Міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, 16–17 листопада 2023 року: тези доповіді. Київ, 2023. С. 271–273. *(Здобувачем проведено аналіз управління виробничими процесами сільськогосподарських підприємств з використанням цифрових технологій з метою забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану)*.

52. **Вакуленко В. Л.**, Мялковський В. А. Управління витратами виробництва сільськогосподарської продукції в умовах забезпечення продовольчої безпеки. Формування

сталого землекористування: проблеми та перспективи: IV Міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, 16–17 листопада 2023 року: тези доповіді. Київ, 2023. С. 273–274. *(Здобувачем проведено аналіз систем управління сільськогосподарських підприємств України з метою забезпечення продовольчої безпеки)*.

53. Khomovyi S., Tomilova-Yaremchuk N., Gavrik O., Khomovyi M., **Vakulenko V.** Organization of accounting and auditing of farming activities. European scientific congress: 11th International scientific and practical conference, м. Мадрид, Іспанія, 27–29 листопада 2023 року: тези доповіді. Мадрид, 2023. P. 511–516. *(Здобувачем проведено оцінку управлінського обліку сільськогосподарських підприємств України в умовах повномасштабної війни)*.

54. **Вакуленко В. Л.**, Сметан Д С. Особливості впровадження цифрових інноваційних технологій в управлінні виробничими процесами сільськогосподарських підприємств України в умовах воєнного стану. Актуальні питання теорії та практики менеджменту в умовах сучасних викликів: IV Всеукраїнська науково-практична конференція здобувачів вищої освіти та молодих учених, м. Київ, 1 листопада 2024 року: тези доповіді. Київ, 2024. С. 82–85. *(Здобувачем проведено аналіз особливостей впровадження цифрових технологій в аграрний сектор України в умовах воєнного стану)*.

55. Вакуленко В. Л. Саморегулювання продовольчого ринку України в умовах воєнного стану. Innovative education: problems and prospects of scientific research: L Міжнародна науково-практична конференція, м. Штутгарт, Німеччина, 04–06 грудня 2024 року: тези доповіді. Штутгарт, 2024. С. 59–62.

56. **Вакуленко В. Л.**, Сметан Д. С. Зарубіжний досвід управління виробничими процесами сільськогосподарських підприємств з використанням цифрових інноваційних технологій. Innovative education: problems and prospects of scientific research: L Міжнародна науково-практична конференція, м. Штутгарт, Німеччина, 04–06 грудня 2024 року: тези доповіді. Штутгарт, 2024. С. 187–191. *(Здобувачем проведено аналіз особливостей використання цифрових інноваційних технологій під час управління виробничими процесами сільськогосподарських підприємств)*.

57. Вакуленко В. Л. Інтенсифікація виробництва продукції рослинництва, як основа забезпечення продовольчої безпеки в умовах сьогодення. Scientific Research in the Age of Virtual Reality: Exploring New Frontiers: LII Міжнародна науково-практична конференція, м. Монреаль, Канада, 18–20 грудня 2024 року: тези доповіді. Монреаль, 2024. С. 72–75.

58. Вакуленко В. Л. Роль України у забезпеченні продовольчої стабільності: концептуальні підходи та методи аналізу. Innovative Solutions in Science: Balancing Theory and Practice: II Міжнародна науково-практична конференція, м. Сан-Франциско, США, 23–25 грудня 2024 року: тези доповіді. Сан-Франциско, 2024. С. 66–69.

59. **Вакуленко В.**, Лю С. Адаптація стратегій управління сільськогосподарських підприємств в епоху штучного інтелекту: проблеми та перспективи симбіозу. The Role of Science and Technology in Solving Global Problems of Humanity: LIII Міжнародна науково-практична конференція, м. Відень, Австрія, 25–27 грудня 2024: тези доповіді. Відень. 2024. С. 146–149. *(Здобувачем проведено аналіз проблем та перспектив управління сільськогосподарських підприємств при застосуванні штучного інтелекту)*.

60. **Вакуленко В. Л.**, Сметан Д. С., Мялковський В. А., Лю С. Кібербезпека цифрових систем сільськогосподарських підприємств в умовах воєнного стану: ризики та заходи їх мінімізації. Global trends in the development of information technology and science: I Міжнародна науково-практична конференція, м. Стокгольм, Швеція, 08–10 січня 2025 року: тези доповіді. Стокгольм, 2025. С. 109–111. *(Здобувачем проведено аналіз цифрових систем в управлінні сільськогосподарськими підприємствами)*.

61. **Вакуленко В. Л.**, Сметан Д. С., Лю С. Управління логістичними процесами у сільськогосподарських підприємствах при застосуванні цифрових технологій в умовах воєнного стану. Підприємницька, торговельна, біржова діяльність: тенденції, проблеми та перспективи розвитку: VI Міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, 10–11 січня 2025 року: тези доповіді. Київ, 2025. С. 78–83. *(Здобувачем проведено аналіз*

особливостей застосування цифрових технологій в управлінні сільськогосподарських підприємств під час воєнного стану).

62. **Вакуленко В. Л.**, Павленко О. М. Державне регулювання виробництва сільськогосподарської продукції: виклики забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану. Scientific Innovation: Theoretical Insights and Practical Impacts: I Міжнародна науково-практична конференція, м. Неаполь, Італія, 13–15 січня 2025 року: тези доповіді. Неаполь, 2025. С. 29–32. *(Здобувачем проведено аналіз впливу воєнних дій на логістичні ланцюги сільськогосподарського виробництва, визначено необхідність адаптації аграрної політики до нових викликів)*.

63. **Вакуленко В. Л.**, Павленко О. М. Державне регулювання продовольчої безпеки України в умовах сучасних викликів: роль споживчого кошика у формуванні соціально-економічної стабільності. Modern Trends in the Development of Economy, Technology and Industry: I Міжнародна науково-практична конференція, м. Торонто, Канада, 15–17 січня 2025 року: тези доповіді. Торонто, 2025. С. 74–76. *(Здобувачем визначено роль споживчого кошика як інструменту формування соціально-економічної стабільності, проаналізовано зміни у його структурі та вплив на рівень життя населення)*.

10. Впровадження наукових досліджень у практику. Результати дисертації впроваджено у діяльність Міністерства аграрної політики та продовольства України, а також Асоціації «Клуб аграрного бізнесу». Результати досліджень використовуються в навчальному процесі під час викладання дисциплін «Міжнародна торговельна політика ЄС», «Економіка галузевих ринків», «Кон'юнктура світових аграрних ринків» студентам спеціальності 051 «Економіка» освітньо-професійної програми «Міжнародна економіка» у Національному університеті біоресурсів і природокористування України.

11. Апробація результатів дослідження. Основні положення і результати дисертації було представлено автором на: IV Міжнародній науково-практичній конференції «Формування сталого землекористування: проблеми та перспективи» (м. Київ, 2023 р.). XI Міжнародній науково-практичній конференції «European scientific congress» (м. Мадрид, Іспанія, 2023 р.); IV Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні питання теорії та практики менеджменту в умовах сучасних викликів» (м. Київ, 2024 р.); L Міжнародній науково-практичній конференції «Innovative education: problems and prospects of scientific research» (м. Штутгарт, Німеччина, 2024 р.); L Міжнародній науково-практичній конференції «Innovative education: problems and prospects of scientific research» (м. Штутгарт, Німеччина, 2024 р.); LII Міжнародній науково-практичній конференції «Scientific Research in the Age of Virtual Reality: Exploring New Frontiers» (м. Монреаль, Канада, 2024 р.); II Міжнародній науково-практичній конференції «Innovative Solutions in Science: Balancing Theory and Practice» (м. Сан-Франциско, США, 2024 р.); LIII Міжнародній науково-практичній конференції «The Role of Science and Technology in Solving Global Problems of Humanity» (м. Відень, Австрія, 2024 р.); I Міжнародній науково-практичній конференції «Global trends in the development of information technology and science» (м. Стокгольм, Швеція, 2025 р.); VI Міжнародній науково-практичній конференції «Підприємницька, торговельна, біржова діяльність: тенденції, проблеми та перспективи розвитку» (м. Київ, 2025 р.); I Міжнародній науково-практичній конференції «Scientific Innovation: Theoretical Insights and Practical Impacts» (м. Неаполь, Італія, 2025 р.); I Міжнародній науково-практичній конференції «Modern Trends in the Development of Economy, Technology and Industry» (м. Торонто, Канада, 2025 р.).

12. Характеристика здобувача, його шлях у науці, ступінь наукової зрілості. Проведені дослідження та опубліковані наукові праці В. Л. Вакуленка свідчать про його фаховість, цілеспрямованість і наукову наполегливість. Здобувач впевнено володіє сучасними методами та інструментами методології наукових досліджень у галузі економіки на макро- та мезорівнях, демонструє високий рівень теоретичної обізнаності та широку ерудицію. Йому притаманні аналітико-синтетичне та абстрактно-логічне мислення, здатність

чітко формулювати наукові завдання та пропонувати нестандартні, концептуально обґрунтовані шляхи їх вирішення. Уміння визначати пріоритетні напрями дослідження, виокремлювати ключові фактори та розмежовувати другорядні аспекти є однією з сильних сторін здобувача.

Вакуленко В. Л. є сформованим і висококваліфікованим науковцем, який поєднує глибокі теоретичні знання з практичним досвідом. Його загальна ерудиція, наукова зрілість та методологічна підготовка дають усі підстави вважати його фахівцем у галузі наукової спеціальності 08.00.03 «Економіка та управління національним господарством».

Висновок. Враховуючи актуальність теми дослідження, наукову новизну і практичне значення одержаних результатів, достатню повноту викладення матеріалів дисертації в опублікованих наукових працях, відповідність роботи нормативним вимогам Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 року № 1197, рекомендувати дисертацію ВАКУЛЕНКА Віталія Леонідовича на тему: «Регулювання аграрного ринку в умовах забезпечення продовольчої безпеки України» до розгляду у спеціалізованій вченій раді на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук з наукової спеціальності 08.00.03 «Економіка та управління національним господарством».

Рецензенти:

Завідувач кафедри глобальної економіки Національного університету біоресурсів і природокористування України, доктор економічних наук, професор **Наталія ВДОВЕНКО**

Професор кафедри економіки Національного університету біоресурсів і природокористування України, доктор економічних наук, доцент **Тетяна МІРЗОЄВА**

Завідувач кафедри економічної теорії Національного університету біоресурсів і природокористування України, доктор економічних наук, професор **Микола ТАЛАВИРЯ**